

**Osmanlı Arşiv Belgeleri ve Tarihsel Gelişmeler Işığında Romanya Devleti'nin Osmanlı Devleti
Nezdindeki İlk Elçisi Dumitru Brătianu**

**Dumitru Brătianu-The First Ambassador of Rumania Before The Ottoman Empire in the Light
of Ottoman Archive Documents and Historical Developments**

Tarık DEMİR¹

Başvuru Tarihi / Received: 06.12.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 21.12.2021

Araştırma / Research

Öz

Bağımsızlık sonrası Romanya Devleti'nin Osmanlı Devleti nezdine atadığı ilk elçinin Romanya siyasi tarihine damga vuran Brătianu ailesinin ilk kuşak üyelerinden Dumitru Brătianu olduğu görülmektedir. Çalışmada Brătianu'nun diplomatik yazışmaları Osmanlı arşiv belgeleri ve dönemin siyasi gelişmeleri bağlamında incelenmiştir. Brătianu'nun klasik güç dengesi sisteminin bozulmaya başladığı ve yeni ittifakların kurulmaya başlandığı bir geçiş döneminde Osmanlı Devleti nezdine atandığı görülmektedir. Görev yaptığı süre boyunca Brătianu'nun her iki devlet için de ortak tehdit olarak telakki edilen Rusya'nın varlığından dolayı Romanya ile Osmanlı Devleti arasında güçlü bir dostluk ilişkisi kurulmasını arzuladığı ve Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarına hassasiyetle dikkat ettiği müşahede edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dumitru Brătianu, Elçi, Diplomasi, Romanya, Osmanlı Devleti

Abstract

It is seen that the first envoy appointed by Rumania before the Ottoman Empire was Dumitru Brătianu who marked the Romanian political history as one of the first generation members of the Brătianu family. In the study, the diplomatic correspondences of Brătianu were examined in the context of Ottoman archival documents and political developments of the period. It is seen that Brătianu was appointed to the Ottoman State in a transition period when new alliances were established and the balance of power system started to deteriorate. It was observed that Brătianu desired to establish a strong friendship relationship between Rumania and the Ottoman State due to the existence of Russia, which is considered as a common threat for both states, and that he paid attention to the Ottoman Empire's sovereign rights.

Keywords: Dumitru Brătianu, Envoy, Diplomacy, Rumania, Ottoman Empire

¹ İstanbul Gedik Üniversitesi, Dr. Öğr. Üyesi, tarikdemir80@yahoo.com | ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4428-2751>

Giriş

Romen siyasi tarihine bakıldığında Brătianu² ailesinin Romanya'nın Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını elde ettiği dönemden Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönem arasında Romen iç ve dış siyasi hayatına damga vurduğu görülmektedir (Karasu, 2006, s. 523). Bu çalışmada Brătianu ailesinin³ ilk kuşak üyesi olan ve Romanya'nın bağımsızlık sonrası Osmanlı Devleti'ne atanan ilk elçisi olarak kayda geçen Dumitru Brătianu'nun (1818-1892) Osmanlı Devleti nezdinde görev yaptığı süre zarfındaki diplomatik yazışmaları arşiv belgeleri ışığında ve dönemin siyasi gelişmeleri bağlamında incelenmiştir.

Brătianu'nun Fransız Devrimi sonrası tüm Avrupa'yı saran liberal-milliyetçi dalganın etkisiyle Romanya'nın bağımsızlığı için yurt dışında siyasi destek için temaslarda bulunduğu ve bu amaç doğrultusunda Batılı büyük devletlerin yardımına başvurduğu görülmektedir. Romanya'nın bağımsızlık sürecinin Avrupa'da klasik güç dengesi sisteminin bozulmaya ve yeni ittifak sistemlerinin oluşmaya başladığı bu geçiş dönemine tekabül ettiği görülmektedir. Dolayısıyla dengelerin kaygan olduğu bu geçiş döneminde Brătianu'nun uluslararası gelişmelerin alacağı seyir konusundaki yerinde tahlillerinin ve diplomasi yeteneğinin Romanya'nın bağımsızlığını elde etme sürecinde son derece önemli yer teşkil ettiği görülmektedir. Nitekim Osmanlı arşiv kaynakları incelendiğinde Romanya Devleti'nin bağımsızlığı sonrasında Osmanlı Devleti nezdine atanan ilk elçi olarak Brătianu'nun uluslararası gelişmeleri tahlil gücünün ve diplomasideki yeteneğinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı görülmektedir.

Brătianu bağımsızlığın elde edilmesi kadar onun güvenli bir şekilde sürdürülmesinin de önemli olduğunun farkındadır. Romanya'nın ulusal güvenliği açısından en fazla tehdit teşkil eden ülkenin Rusya olduğu ve aynı devletin Osmanlı Devleti açısından da tehdit teşkil ettiği göz önünde bulundurulduğunda “düşmanımın düşmanı dostumdur” ilkesinden hareketle iki ülkenin iş birliği içerisinde olmaları bir gereklilik olarak tebarüz etmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti nezdinde görev yaptığı süre boyunca Brătianu da bir diplomat olarak bu iş birliğinin ve dostluk ilişkisinin tesisi için uğraşmış ve bunun neticesinde memleketine döndükten sonra icra ettiği görev dolayısıyla kendisine birinci derece bir nişan takdim edilmiştir.

1848 Devrimleri ve Dumitru Brătianu

1848 senesinde Paris'te başlayan ve Avrupa'daki monarşileri hedef alan milliyetçi-liberal devrim dalgası tüm Avrupa'yı etkilediği gibi Osmanlı Devleti'ne bağlı Tuna prensliklerini de etkilemiştir. Bu devrim dalgasından Romanya da derinden etkilenmiş ve Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını elde etmek amacıyla bir devrim komitesi oluşturulmuştur. Bu devrim komitesi⁴ içinde ileride Romen siyasi

² Osmanlı arşiv belgeleri incelendiğinde arşiv belgelerinde Brătianu isminin Türkçe **Branbato**, **Bratyato** ve **Bratyano** ve **Bratyanu** [doğrusu] olmak üzere dört farklı şekilde transliterasyonunun yapıldığı saptanmıştır [y. n.].

³ Brătianu ailesinin diğer önemli üyeleri Dumitru Brătianu'nun küçük kardeşi olan ve dört kez başbakanlık yapan Ion Brătianu (1821-1891), Ion Brătianu'nun altı hükümet kuran büyük oğlu Ion I.C. Brătianu (1864-1927), parti başkanlığı ile maliye bakanlığı yapmış olan ortanca oğlu I.C. Constantin Dinu (1866-1950) ile savaş ve maliye bakanlığı yapmış olan küçük oğlu Vintila Brătianu (1867-1930) olduğu görülmektedir [y. n.].

⁴ Bu devrim dalgası sonucunda Yaş'ta bir ayaklanmanın olduğu 8 Nisan 1848 tarihinde şehir halkı, liberal boyarlar ve prensin muhaliflerinden oluşan yaklaşık bin kişilik bir grubun St. Petersburg Oteli'nde toplandığı görülmektedir. Eflak'taki devrim ise çok daha ciddi bir boyut arz etmiştir. Burada tertip edilen devrim komitesinin katılımcılarının daha sonraki dönemlerde devrimin liderliğini üstleneceği görülecektir. Devrim komitesi içerisinde Dumitru Brătianu dışında Ion Brătianu, Nicolae ve Radu Golescu, C. A. Rosetti ve Nicolae Balcescu bulunmaktaydı (Jelavic, 2009, s. 298). Dumitru Brătianu'nun Haziran 1849'da Paris'te Constantin A. Rosetti ve Vasile Mălinescu ile birlikte Romanya Demokratik Komitesi'nde, Haziran 1850'de ise Londra'da G. Mazzini ve Ledru-Rollin ile birlikte Orta Avrupa Demokratik Komitesi içerisinde yer aldığı görülmektedir (Pop ve Bolovan, 2009, s. 383-384). 1848 Devrimleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Eric Hobsbawm, *Devrim Çağı 1789-1848*, (çev.) Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara, 2000, passim; J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, (çev.) Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015, s. 479-483.

tarihine damga vuracak önemli şahsiyetler yanında Brătianu'nun da olduğu görülmektedir (Jelavic, 2009, s. 298). Giuseppe Mazzini tarafından yönetilen Orta Avrupa Demokratik Komitesi (*Central European Democratic Committee*) adı verilen bu devrim komitesi içerisinde Brătianu'nun görevi doğal olarak 1848 Devrimleri'nin de etkisiyle tarih boyunca Rus Çarlığı ile Osmanlı Devleti arasında tampon bir unsur olarak kalmış Eflak (*Wallachia*) ve Boğdan (*Moldavya*) [y.n. Memleketeyn/Emaret]⁵ prensliklerini birleştirmek suretiyle Romanya'nın bağımsızlığını sağlamak ve bu amaç doğrultusunda başta Fransa ve İngiltere olmak üzere belli başlı Avrupa devletlerinin desteğini temin etmek olduğu görülmektedir (Jianu, 2011, ss. 51-62).

Bu minvalde örneğin Brătianu Kasım 1848'de Paris'e geldikten çok kısa bir süre sonra diplomatik faaliyetlerini yürütmek amacıyla İngiltere'ye gitmiştir. Nitekim kendisi Rusya'ya karşı bir denge unsuru olarak Güneydoğu Avrupa siyasetindeki önemini farkında olarak İngiltere'den destek talebinde bulunmuş ve bu minvalde Lord Palmerston ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Brătianu ortak geçmişe, çıkarlara ve isteğe sahip olan Wallachia ve Moldavya prensliklerinin birleşmesinin bağımsız bir Romanya devletine yol açacağına bilincinde olduğunu ve ona göre bağımsız bir Moldo-Wallachia devletinin sadece Avrupa ekonomisi açısından değil; aynı zamanda Türkiye [y.n. Osmanlı] ve Almanya [y.n. Prusya] gibi devletlere karşı müdafaa açısından da önemli bir rol oynayacağını ifade etmiştir. Zira Batı medeniyeti ile ortak kültür, köken ve geleneklere sahip Romenlerin medeni Batı Avrupa devletlerinin doğudaki temsilcisi olduğunu ve dolayısıyla stratejik konumundan ötürü doğu ile batı arasında bir bağlantı noktası oluşturduğunu ifade etmiş ve İngiltere'den bağımsızlık için destek istemiştir (Matiuta, 2014, ss. 94-95). Bununla birlikte İngiltere, Avrupa güçleri arasındaki dengenin korunmasından ve Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünden yana olduğundan bu prensliklerin birleşip devlet kurmasına karşı olduğundan bu destek talebine sıcak bakmamıştır⁶ (Subaşı, 2002, s. 759).

⁵ Osmanlılar tarafından kullanılan ve iki memleket anlamına gelen Memleketeyn ifadesi Eflak ve Boğdan prensliklerini tanımlamak için kullanılmıştır. 14. yüzyılın başında kurulmuş olan bu iki Romen prensliğinin her ikisi de Büyük Lajos döneminde Macaristan'a bağımlı olmuştur. Macar krallarının 15. yüzyılda da her ikisi üzerinde egemenlik iddialarını sürdürdükleri görülmektedir. Eflak Prensiği'nin Osmanlı Devleti'nin denetimi altına girmesine rağmen kardeş devlet olan Boğdan Prensiği üzerinde bir süre Polonya-Litvanya Grandüklüğü'nün büyük Jagellon kraliyet ailesinin tımarı olarak kalmaya devam etmiştir (Pitcher, 2019, ss. 138-144); Eflak Prensiği'nin fethi ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1451-1538*, II. Cilt, (çev.) Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2017, s. 109-124). Boğdan Prensiği'nin Osmanlı Devleti'nin egemenliğini tanınması Eflak'a nazaran daha sonra gerçekleştiği görülmektedir. Bunun da sebebi görece güç merkezlerine uzak olması gösterilebilir. Osmanlı Devleti ile Boğdan Prensiği arasındaki ilk temas 1420 senesine denk gelmektedir. Bu tarihte Osmanlı Devleti Dnyester Nehri haliçinde bulunan Akkerman Kalesi'ni ele geçirmek amacıyla başarısız bir girişimde bulunmuştur. Bu gelişme sonrası Boğdan prenslerinin Osmanlı sultanları ile peşkeş adı verilen para ödemeleri ile iyi ilişkiler tesis ettikleri; ancak bununla birlikte bu para ödemelerinin Boğdan'ın bağımsızlığını güvence altına almaya yetmediği görülmektedir. Nitekim 1456 senesinde II. Mehmet'in Prens Petru Aron'a gönderdiği bir ultimatom ile birlikte Boğdan Prensiği'nin Osmanlı Devleti'ne haraç ödemeye başladığı görülmektedir. Sadece Ştefan cel Mare (1457-1504) döneminde Osmanlı Devleti'ne karşı bir başkaldırı gerçekleşmiş; lakin Ştefan cel Mare'nin halefleri döneminde Boğdan yönetiminin istikrarsız bir görünüm sergilediği görülmektedir. Sultan I. Süleyman Prens Petru Rareş'i (1527-1538 ve 1541-1546) tahta çıkardığında bağımsızlık 1538 senesinde sona ermiştir. Ştefan cel Mare'nin yerine geçen Ştefan Lăcustă (1538-1540) ülkesinin vasal durumunu kabul etmiştir (Hitchens, 1996, ss. 5-6).

⁶ Romanya'nın bağımsız bir devlet olmasıyla ilgilenen ilk devletin Fransa olduğu da ifade edilmelidir. Fransa'nın III. Napolyon'dan beri Katolikliğin ve bağımsızlığın önderliğini yaptığı ve Romen birliğinin kurulmasından yana olduğu görülmektedir. Rusya'nın da hem Avusturya-Macaristan hem de Osmanlı Devleti'ne karşı tampon bir devlet şeklinde bir denge unsuru olarak kendi nüfuzunu genişletecek bir devletten yana olduğu görülmektedir. Prusya [y.n. gelecekte Almanya] ve Piyomente [y.n. gelecekte İtalya] ise kendisi gibi birlik kurmak isteyenleri desteklemektedir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ise kendi parçalı etnik yapısına ters olması ve Rusya ve İngiltere'nin bölgede nüfuz sahibi olmasından çekindiği için Romanya'nın bağımsızlığına karşı olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti ise doğal olarak Romanya'nın bağımsızlığını kendi toprak bütünlüğüne tehdit olmasından dolayı bu gelişmeye karşı olmuştur. Bununla birlikte olaylar Fransa'nın girişimiyle birlik yönünde gelişmiştir (Ibid). Levant'taki ekonomik çıkarları ve özellikle de Hindistan deniz yolunun kontrolü İngiltere için hayatiyet arz ettiği için Osmanlı toprak bütünlüğünün korunması birincil amaç olduğu görülmektedir (Demeny ve Cernovodeanu, 1980, s. 211).

Romanya'nın bağımsızlığı için diplomasi alanında Osmanlı Devleti'nin yardımının istendiği bir arşiv belgesinde [Bkz. EK-0] Brătianu'nun Fransa ve İngiltere gibi Batılı devletler nezdindeki görevi de tebarüz etmektedir. Şöyle ki; 24 Kanunisani 1879 tarihli bir belgede Kostaki Musurus ve Safvet paşaların Londra seyahati sırasında Bükreş'ten geçerken Romanya Prensi I. Carol ve Dışişleri Bakanı Ion Cămpineanu ile gerçekleştirdikleri gayriresmi mülakatta Batılı devletler nezdinde Romanya'nın bağımsızlığının tasdik edilmesi maksadıyla Osmanlı Devleti'nden yardım talebinde bulunduğu müşahede edilmektedir. Cămpineanu “*Devlet-i aliyye ile Romanya hükümeti beyninde takarrür etmiş olan münasebat-ı hasenenin an-be-an tekidi arzusunda bulduklarını beyanıyla beraber Romanya hükümetinin Fransa tarafından tasdik-i istiklaliyeti emrinde devlet-i müşarünileyha nezdinde icra-yı vesatet buyurmalarını iltimas eyledikleri*” ve “*bu meselenin Romanya hükümetinin zihnini pek iştiğal etmekte olduğu*” ifade etmiştir. Musurus Paşa ise “*Osmanlı Devleti hakkında izhar eyledikleri temayülât-ı hayırhahane için teşekkür etmiş*” ve “*Romanya hakkında kendi efkâr ve hissiyatının da bu merkezde olduğunu*” ekleyerek “*Fransa hükümeti nezdinde isaf-ı arzularını say edeceğini*” söz vermiştir. Safvet Paşa ile yapılan mülakatta ise Cămpineanu “*memleketin ahval-i politikasını bast u temhid ederek Emet'in [Eflak ve Boğdan Prenslikleri y.n.] istiklalini Düvel-i garbiyeye tasdik ettirmek emrinde Mösyö Dumitru Brătianu'ya tevdi olunan memuriyeti İngiltere devleti nezdinde terviç eylesini rica eylemiş olduklarından müşarünileyh saltanat-ı seniyyenin Emet ile suret-i dostane ve halisanede icra-yı münasebat-ı etmek azm-i kavisinde bulunduğunu*” ifade etmiştir. Safvet Paşa cevaben “*zat-ı hazret-i padişahi ile hükümeti seniyyelerinin emel ve arzularının Romanya hükümetinin arzusuna tamamıyla muvafik olduğunu*” beyan etmiştir. Prens Carol ile yapılan mülakatta da karşılıklı olarak aynı duygu ve düşünceler ifade edilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.HR.4-13-12).

Dumitru Brătianu'nun Fevkalade Murahhas Orta Elçi Olarak Atanması

1856 tarihli Paris Barış Konferansı'nın ardından 1859 yılında Alexandru Ioan Couza'nın ortak voyvoda seçildiği ve bağımsızlık yolunda Eflak ve Boğdan prensliklerinin belirli bir aşama kaydettikleri görülmektedir. Nihayet Berlin Antlaşması ile bağımsızlığını kazanan Eflak ve Boğdan prensliklerinin Romanya adı altında bağımsız Avrupa devletleri arasında yerini aldığı görülmektedir. Romanya'nın bağımsızlığı sonrası Berlin Antlaşması'nın ellinci maddesi iki devlet arasında karşılıklı olarak diplomatik temsilciliklerin açılmasını zorunlu kılmıştır. Osmanlı Devleti'nin antlaşmanın ardından vakit kaybetmeden Romanya ile diplomatik temsilcilik açılması için müzakerelere başladığı görülmektedir. İki ülke arasında diplomatik temsil orta elçilik seviyesinde başlatılmıştır (Köksal, 2019, s. 81).

Brătianu'nun, Romanya'nın Berlin Antlaşması⁷ ile Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını elde ettiği 13 Temmuz 1878 tarihini müteakip Romanya Prensi I. Carol tarafından Osmanlı Devleti nezdine fevkalade murahhas orta elçi (*envoy extraordinary*) olarak atanan ilk kişi olduğu [Bkz. EK-1] görülmektedir⁸ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.277-16995-12). Nitekim 19

⁷ Bilindiği gibi Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında cereyan eden 93 Harbi olarak da bilinen 1877-78 tarihli savaş neticesinde teati edilen 3 Mart 1878 tarihli Aya Stefanos Antlaşması ile Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki mevcut dengelerin tek taraflı olarak Rus Çarlığı lehine bozulması üzerine başta Büyük Britanya olmak Batılı devletler tarafından yeni bir kongre yapılması kararlaştırılmıştır. Berlin Antlaşması 13 Haziran 1878 tarihinde toplanan Berlin Kongresi sonunda imzalanan ve Rus Çarlığı'nın Güneydoğu Avrupa üzerindeki etkisini azaltan bir barış antlaşmasıdır. Berlin Antlaşması Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı, Büyük Britanya, Alman İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, İtalya Krallığı ve Fransa arasında 13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin'de imzalanmıştır. Romanya, Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını bu antlaşma ile elde etmişti (Hitchins, 2014, s. 118).

⁸ 1 Teşrinievvel 1878 [Rumi 1 Ekim 1878] tarihli Romanya Dışişleri Bakanlığı tarafından gönderilen telgrafın tercümesinde Romanya tarafından İstanbul'a (Dersaadet) ortaelçilik unvanıyla Dumitru Brătianu'nun tayin edildiği ifade edilmektedir. Yine aynı belgede “*Azaryan Efendi tarafından muhlislerine vuku bulan ifadattan dolayı Romanya hükümetinin zann-ı hazret-i sadaret-penahi ile hükümet-i seniyyeye olan teşekküratını arz ile fehmetlü Romanya prensi Şarl [Carol] hazretleri*

Kasım 1878 [Hicri 24.11.1295] tarihli başka bir belgede de “*Romanya Prensi fehmetlü Prens Şarl [Carol] Hazretleri tarafından senatör reis vekili Mösyö Dimitri Brătianu'nun nezd-i saltanat-ı seniyyede fevkalade murahhas ortaelçi tayin olunduğu*” ifadeleri [Bkz. EK-2] geçmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.278-17006-12). Brătianu'nun atamasının Osmanlı Hükümeti tarafından memnuniyetle kabul edildiği görülmektedir⁹ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.277-16995-12). Brătianu'nun Osmanlı Devleti'nde 1878 ile 1881 yılları arasında fevkalade murahhas orta elçilik olarak görevini icra ettiği ve elçilik görevinin sonunda da başbakan ve dışişleri bakanı olarak Romanya'ya döndüğü görülmektedir. 1881 senesinde üç ay süren bir başbakanlık görevi olacaktır. Bu hükümette dışişleri bakanlığı görevini de üstlenecektir¹⁰ (Karasu, 2006, ss. 521-523). Brătianu'nun memleketine döndükten sonra Osmanlı Devleti nezdinde icra ettiği görev dolayısıyla kendisine makamına uygun olacak şekilde birinci derece bir nişan takdim edildiği [Bkz. EK-3] görülmektedir¹¹ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.284-17702-12). Brătianu'nun görev yaptığı süre zarfında Osmanlı Devleti'nin şan ve şerefine hassasiyetle dikkat ettiği ve egemenlik haklarını ihlal edecek davranışlardan özellikle çekindiği [Bkz. EK-4] anlaşılmaktadır¹² (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.EŞA.2-16).

Romanya'nın Bağımsızlığı Sonrası Yaşanan Uluslararası Gelişmeler

Romanya'nın bağımsızlığını kazandığı andan itibaren Büyük Romanya¹³ idealini gerçekleştirmek istediği görülmektedir. Bu minvalde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ait olan Transilvanya (Erdély/Szekélyföld)¹⁴ toprakları ile Rusya ait olan Besarabya topraklarını ele geçirmek istemiştir.

tarafından Mösyö Dimitri Brătianu'nun nezd-i hükümet-i seniyyede murahhas orta elçilik unvanıyla hizmet-i sefarete tayin ve intihab olunmuş olduğu” ifadeleri geçmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.277-16995-12).

⁹ Brătianu'nun atamasının Osmanlı Hükümeti tarafından memnuniyetle karşılandığı görülmektedir. 6 Ekim 1878 [Hicri 9 Şevval 1295] tarihli ilgili belgede Brătianu'nun elçi olarak atanmasından önceki sene de Osmanlı topraklarında memur olarak bulunduğu ve bu süreç zarfında kendisine yönelik olarak iyiliksever bir zat olduğu şeklinde bir kanı olduğu ifade edilmektedir. Belgede “*Romanya hükümeti canibinden nezd-i saltanat-ı seniyyede hizmet-i sefarete ortaelçilik unvanıyla Mösyö Dimitri Brătianu'nun intihab olunmuş olduğundan bu intihab kabul olunduğu halde mevki-i memuriyetine izamu mukarrer bulunduğu ifadesine dair hükümet-i müşarünileyha umur-i ecnebiye nezareti tarafından alınan telgraf-namenin tercümesi leffen arz ve takdim olunmuş ve mumailiyle evvelki sene memuriyetle bu tarafa gelip bu kere dahi vürudunda huzur-ı hümayun-ı mülükaneye müsul-i şerefine nailiyyetle mazhar-ı iltifat-ı ali olan zat olup kendisi hayr-ı hâhânedan bulunmuş olmağla*” ifadeleri geçmektedir.

¹⁰ Bu noktada o dönemde Romanya'da hükümet başkanlarının hükümetteki bakanlıklardan birini veya birkaçını üstlenmelerinin alışıldık bir durum olduğu ifade edilmelidir.

¹¹ Brătianu'ya tevcih edilecek taltif ile ilgili olarak 15 Ekim 1881 [Hicri 21 Zilkade 1298/Rumi 3 Teşrinievvel 1297] tarihli belgede “*Dersaadet'te Romanya sefiri olduğu halde riyaset-i vükela ve hariciye nezareti memuriyetiyle Bükreş'e avdet etmiş olan Mösyö Dimitri Brătianu'nun gerek atebe-i ulya-ı hazret-i hilafet-penahiyyeye Romanya nişanı takdim eylediği ve gerek memleketine avdet ettiği sırada ber-mutad bir kıta nişan-ı aliye mazhar olamaması mucib-i teessürü olduğuna ve müşarünileyha Dersaadet'te bulundukça nail olduğu iltifat-ı cihan-ı derecat-ı hazret-i şehinşahiyle mübahi bulunduğuna mebni kendisinin Romanyaca olan mevki ve itibarına mebni birinci rütbeden bir kıta nişan-ı hümayun-ı Osmani*” verilmesine dair ifadeler geçmektedir.

¹² Nitekim Londra'da bulunan Brătianu'nun İstanbul gidecek olan Mösyö Ghosh'a Osmanlı'nın egemenlik haklarını ihlal edecek davranışlardan çekinmesini tavsiye ettiği belgede “*istical-i maslahat meslekine itihaz etmemesi ve şan u hukuk-ı hükümrani-i padişahiye mahal olabilecek tedabir itihazından tevki ve ictinap eylemesi lüzumunu kendisine tavsiye*” ettiği görülmektedir.

¹³ 1861-1945 arası Romanya topraklarındaki değişime bakıldığında şu bilgiler not düşülebilir: Öncelikle 1861 senesinde Eflak ve Boğdan prenslikleri birleşerek Romanya devletini (Țara Românească) oluşturmuştur. 1878 senesinde Dobruca bölgesini ele geçirecek denize çıkış elde etmiştir. 1913 senesinde Güney Dobruca ele geçirilmiş; lakin 1945'te Bulgaristan'a devredilmiştir. 1918 senesinde şimdiki Moldova topraklarının yer aldığı Besarabya ele geçirilmiş; lakin 1945 senesinde SSCB'ye devredilerek Moldova Sovyeti oluşturulmuştur. 1919 senesinde Bukovina ele geçirilmiş; lakin 1944 senesinde SSCB'nin işgaline uğramış ve 1947 senesinde Bukovina ikiye bölünerek kuzeyi Ukrayna Sovyeti'ne verilmiştir. 1929 senesinde Transilvanya (Erdel) Macaristan'dan ele geçirilmiştir. Transnistria bölgesi ise 1941-1944 seneleri arasında Romanya'nın işgalinde kalmıştır (Davies, 2011, s. 1366).

¹⁴ Antik dönemde Roma İmparatorluğu'nun Dacia Eyaleti içerisinde yer alan Transilvanya toprakları “ormanın ötesi” anlamına gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu toprakları içerisinde yer alan Transilvanya toprakları Trianon Antlaşması ile Romanya'ya devredilmiştir. Macarlar bu topraklara Erdély ya da Szekélyföld ismini vermektedir (Bart, 2015, s. 49).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Romanya, Rusya'ya destek vermiş; buna karşın savaşın sonunda Besarabya toprakları Rusya'nın egemenliğine girmiştir¹⁵. Bu gelişmeyle Romanya, Rusya'dan uzaklaşmak suretiyle 1882'de Üçlü İttifak'a girecektir. Romanya'nın bu ittifaka Balkan Savaşları'na kadar riayet ettiği görülmektedir. Bununla beraber II. Balkan Savaşı'nda Güney Dobruca'yı almak için Bulgaristan'a savaş açmış ve bu savaş sonucunda Silistre, Tutrakan ve Güney Dobruca'yı ele geçirmiştir. Böylece Romanya'nın Büyük Romanya idealini gerçekleştirme yolunda önemli bir adım attığı görülmektedir. Burada dikkat çeken hususun Romanya'nın bu hedefini gerçekleştirebilmek için Rusya ve Avusturya-Macaristan ile aynı anda çatışmaya girmesi gerçeğidir. Buna karşın Romanya, I. Dünya Savaşı'na kadar tarafsızlığını sürdürmüştür (Çetin, 2019, s. 423).

Romanya'nın bağımsızlığını elde ettiği dönemin klasik güç dengesi¹⁶ sisteminin bozulmaya başladığı ve Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte ittifak bloklarının oluşmaya başladığı bir döneme tekabül ettiğini söylemek yanlış olmasa gerektir. Bir başka deyişle uluslararası sistemde bir geçiş döneminin yaşandığı bu dönemde artık Metternich Düzeni'nin etkisini kaybettiği söylenebilir (Sönmezoğlu, 2014, ss. 856-858). Dolayısıyla 19. yüzyılın son çeyreğinde yeni bağımsızlığını elde etmiş olan Romanya'nın diplomasiyi etkin bir şekilde kullandığı ve kaygan bir zemin üzerinde denge siyaseti izlediği görülmektedir. Nitekim Osmanlı arşivlerinde bulunan ve Romanya elçisi Brătianu ile Osmanlı hükümdarı arasında yapılan bir görüşmede [Bkz. EK-5] Romanya Devleti'nin izlemek istediği denge siyasetinin varlığı hissedilmektedir. Bu görüşmede Romanya'nın Osmanlı Devleti ile arasındaki münasebet, Balkan meselesi ile Alman ve İngiliz politikaları konuşulmuştur. Dönemin değişen dengeleri düşünüldüğünde görüşmenin en önemli konusunu Almanya, İngiltere ve Rusya'nın Orta Avrupa ve Balkan toprakları üzerindeki bir başka deyişle Avusturya-Macaristan ile Osmanlı toprakları üzerindeki çatışan çıkarları ve buna bağlı olarak yaşanan diplomasi savaşı teşkil etmiştir.

Elçi Brătianu İngiltere'nin Besarabya'yı buna mukabil Rusya'nın Transilvanya'yı kendilerine vaat ettiklerini ancak bu iki devlete de güvenilemeyeceğini ifade etmiştir. Brătianu, İngiltere'nin politikasının belirsiz olduğunu, Bismarck idaresindeki Almanya'nın ise Baltık ile Adriyatik arasında büyük bir devlet oluşturmak istediğini belirterek; bu durumda Avusturya-Macaristan'ın toprak kaybedeceğini ve bu toprak kaybını telafi etmek içinse Romanya'nın ve Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün bozulma tehlikesi göstereceğini de eklemiştir. Bu diplomasi savaşı içinde Romanya Devleti'nin Osmanlı Devleti ile ittifak yapmak isteği elçi Brătianu tarafından açık bir şekilde ifade

¹⁵ Romanya'nın, Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusya'ya savaş için geçit hakkı verdiği ve Plevne'nin zaptı için bütün ordusunu tahsis ettiği olmasına rağmen bu desteğinin karşılığını alamadığı görülmektedir. Nitekim Dobruca'yı almakla beraber etnik açıdan Romenlerle meskün Besarabya'yı Rusya'ya terk etmek zorunda kalmıştır (Karal, 1995, s. 67).

¹⁶ Klasik güç dengesi sisteminin 1648-1945 yılları arasında geçerli olduğu ifade edilmektedir. Yaklaşık üç yüz yıllık bir döneme yayılan bu sistemin beş farklı alt döneme ayrıldığı görülmektedir. Bu dönemler 1648-1789, 1789-1815, 1815-1871, 1871-1918 ve 1918-1945 dönemleridir. Çalışma açısından 1871-1918 döneminin önem arz etmesi sebebiyle bu dönem hakkında kısaca bilgi verilmesi işlevsel olacaktır. Bu dönemde siyasal zeminde Metternich Düzeni'nin etkisini kaybettiği görülmektedir. 1861 senesinde İtalyan ve 1871 senesinde de Almanya'nın birliklerini kurmaları sistemdeki dengenin bozulmasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Bu dönemde Avrupalı büyük devletlerin özellikle Doğu Avrupa ve Balkanlar'da cereyan eden milliyetçilik hareketlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullandıkları görülmektedir (Sönmezoğlu, 2014, s. 856-858). İki karşıt askeri ve siyasi bloklaşma sürecinin otuz yıldan fazla sürdüğü görülmektedir. İlk önce İngiltere ve Fransa'nın sömürge yarışından, İngiltere ve Rusya'nın Orta Asya'daki karşılıklı güvensizlikten ve Fransa ile Rusya'nın ise Çar taraftarları ile liberaller arasındaki düşmanlıklardan dolayı bir araya gelemedikleri görülmektedir. Böylece Bismarck idaresindeki Almanya'nın Fransa'ya karşı bir sistem kurabilmek amacıyla serbest kaldığı görülmektedir. Bismarck'ın girişimleri neticesinde 1879'da Avusturya ile ikili ittifak, 1881-1887 yılları arasında Almanya, Avusturya ve Rusya arasında Üç İmparator İttifakı, 1882'de Almanya, Avusturya ve İtalya arasında Üçlü İttifak, 1884-1887 ile 1887-1890 yılları arasında Rusya ile iki sigorta antlaşması imzalanmıştır. Bununla birlikte Fransa'nın Almanya'ya karşı duyduğu nefretten ve Rusya'nın sıcak denizlere inmek amacıyla Boğazları ele geçirmek istemesinden dolayı Bismarck'ın kurmak istediği bu ittifak sistemlerinin başarılı olamayacağı görülecektir. Fransa'nın Almanya tarafından büyük bir ustalıklarla kurmaya çalıştığı bu ağdan kurtulması ve aynı şekilde Rusya'nın da Balkan coğrafyasına yönelik tutkusunu gerçekleştirmesi gerekecektir. Bismarck'ın II. Wilhelm tarafından görevden alındıktan sonra Rusya'nın Almanya ile olan ilişkisi soğumuş ve Rusya yeni ortak arayışına girmiştir. 1903'te Fransa İngiltere ile *Entente Cordiale*'i imzalamıştır. 1907'te ise İngiltere-Rus antlaşmasından sonra Fransa, İngiltere ve Rusya arasında Üçlü İtilaf oluşturulmuştur (Davies, 2011, s. 917).

edilmiştir. Bu ittifak isteğinin Osmanlı Devleti tarafından da olumlu karşılandığı görülmektedir¹⁷ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.TŞF.1-22). Nitekim iki ülke arasında oluşturulmak istenen ittifakın gerek Romanya prensi tarafından Osmanlı hükümdarına tevdi için gönderilmiş olan itimat mektubunda gerekse Brătianu'nun bu vesile ile irat ettiği nutukta açık bir şekilde dile getirilmiş olduğu görülmektedir. Elçi Brătianu'nun Romanya ile Osmanlı Devleti arasında dostluk ilişkisi kurulmasını ve iki devlet arasında tam bir ittifakın vücut bulmasını kuvvetle arzu ettiği [Bkz. EK-6] görülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA HR.TO.374-130-12).

Bu noktada bilindiği gibi Romanya, 1877-1878 tarihli Türk-Rus Savaşı'na müdahil olmuş ve Rusya'nın zaferi için önemli katkılarda bulunmuştur. Bununla birlikte Romanya, Berlin Kongresi sonucunda oluşturulan yeni sınır düzenlemelerinden memnun kalmamış ve tarihi Romen toprakları olan Besarabya bölgesinin Rusya'nın egemenliği altına girmesini kabul etmemiştir (Torrey, 1992, s. 462; Hitchins, 2014, s. 118). Bağımsızlık sonrası Romanya'nın Osmanlı Devleti ile kuvvetli bir ittifak ilişkisi kurmasının sebebi olarak özellikle Rusya ve İngiltere arasında yaşanan diplomasi oyunu başta olmak üzere Batılı devletlerin gizli diplomasi oyunlarının varlığı gösterilebilir. Nitekim Washington'da bulunan bir Osmanlı delegasyonun Hariciye Nazırı Server Paşa'ya New York Times Gazetesi'ndeki bir makaleye istinaden ilettikleri 28 Ağustos 1877 tarihli bir yazıda İngiltere ile Rusya'nın aralarında Avrupa haritasını değiştirmek amacıyla gizli diplomasi yürüttükleri görülmektedir. İki ülke arasındaki gizli bir anlaşmaya göre Bulgaristan, Sırbistan'ın bir bölümü ile Küçük Asya'daki bazı topraklarla beraber Romanya'nın Rusya'nın egemenliğine bırakıldığı ifade edilmektedir¹⁸ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA HR.SYS.57-17).

Netice itibarıyla tarihsel bağlam içinde arşiv belgeleri dikkatli bir gözle incelendiğinde hem Romanya'nın hem de Osmanlı Devleti'nin Batılı devletlere güven duymadıkları ve buna bağlı olarak bir denge siyaseti yürütmek zorunda kaldıkları görülmektedir. 1877-1878 tarihli Türk-Rus Savaşı'nda karşı cephelerde yer almalarına rağmen; her iki devlet de bu durumun klasik güç dengesi sisteminin icbar ettiği karşı konulması mümkün olmayan tarihsel sebeplerden dolayı yaşandığını bilmektedirler. Brătianu'nun Osmanlı hükümdarı ile olan görüşmesinde Osmanlı hükümetinin Romanya'nın Batılı

¹⁷ Brătianu ile Osmanlı hükümdarı arasında geçen görüşmenin transliterasyonu şu şekildedir: “Romanya sefiri ile dün mazhar olduğu mülakat-ı seniyye esnasında bazı kelimat-ı nazikane teati olunduktan sonra mümaileyh arz etmiştir ki Romanya şu günlerde her umurunu tesviye etmiş addolunur ise de diplomasi keşakeşinde elan tahlis-i giriban edemediği maatteessüf müşahede olunuyor.

Buna cevaben şevket-meab efendimiz hazretleri Devlet-i Aliyye'nin bu keşakeşe dışar olduğunu ve şimdiki halde saltanat-ı seniyyenin mesaisi umur-ı maliyyeye matuf olup diyun-ı müteferrikenin tanzim ve tahdidi ve varidat-ı adiyeye dokunulmayarak işbu diyunu bir karşılık bulunması muhtemel olmağla bunun husulünde devletin varidat-ı adiyesi bittabi kendisine kalacağından ol vakit terakki-i memlekete ve tezyid şan u şevkete suret-i sairede çalışılacağını mahremane olarak ferman buyurulmuştur.

Sefir-i mümaileyh her devlet kendi selametini kendinden beklemek ve kimseden menfaat ümit eylememek ahval-i hazıra muktezayatından olmağla işbu amal-i şahanenin biran evvel hayyiz-i fiile götürülmesini an-samim-il-kalb temenni eylediğini ve bugünkü günde diplomasinin hareketi pek de şan u namusa muvafık olmayıp diplomatlara dahi kıta-yı tarik nazarıyla bakmak beca idiğini ve Bismarck'ın beyan eylediği üzere her yerde kuvvet ve kudret hakk u adile galebe eylediği görünmekte olduğunu vaz an-cümle umur-ı şarkiyede İngiltere'nin politikası gayet müşevveş olup devlet-i müşarünileyhanın tavr u hareketine nazaran Osmanlılar aleyhine İngiltere ahalisini galeyana ettirmek ve Osmanlıların inhitat ve inkrızından bahisle Avrupa'da itibarlarını tenzil ve belki mahvederek Avusturya'yı Avrupa-yı Osmani üzerine sevk edip Osmanlıları dahi Anadolu'ya sürerek anların da orada taht-ı himayesine almak daiyelerinde bulunduğunu ve böyle bir muhataradan Devlet-i Aliye kendisini ancak kendi kuvvetiyle ve dostlarının inzimam-ı muavenetiyle kurtarabileceğinden terakkiyat-vaye-i cenab-ı padişahide an be an meşhudi olan terakkiyatın daha ziyade ilerlemesini temenni eylemekte ve bu maksatta Devlet-i Aliye'nin himem-i maali-i tevem hazret-i padişahi ile vasil olacağından asla şüphesi olmadığını beyan eylemiştir.

Zat-ı şevket-simat-ı mülükane Devlet-i Aliyeleri'nin politikaca itihaz buyurduğu silk iki cihete matuf olup birincisi diplomasi entrikalarına mukabele etmek ve ikincisi daha vakit kazanarak ol vakit içinde memleketin terakkiyatıyla kemal-i keremiyle iştilgal olunarak kesb-i vakit eylemek ve ol vakit İngiltere'yi tabii ittifakına almak (.) olduğundan inşallah işbu maksat husul-pezir olur ise İngiltere devleti dahi menfaatini hükümet-i seniyyenin itihad ve ittifakında arayarak dost kalacağını ferman ve beyan buyurmuşlardır.

¹⁸ Fransızca belge için bkz. EK-7.

güçler arasında yaşanan diplomasi savaşından yakayı kurtaramadığının farkında olduğu sonucuna varılabilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.TŞF.1-22).

Romen devlet adamı Peter P. Carp'ın "Alman hayranı değilim; lakin Rus karşıyım" (*Je ne suis pas germonophile, je suis russophobe*) sözü gerçekte yeni bağımsızlığını ilan etmiş olan Romen Krallığı'nın dış politika yönelimini de çok veciz bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim Romanya'nın bu dönemde Almanya'ya yaklaştığı ve Bismarck'ın Slav topraklarına yerleşmeyi amaçlayan doğuya yönelik siyasetinde (*Drang nach Osten*) Romanya'nın önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir. 1883 senesinde Bismarck Rusya'ya karşı Romanya'yı da dahil etmek istediği bir ittifak sistemi kurmak istemiştir. Genç bir devlet olarak Romanya da Rusya'yı kendi toprakları üzerinde izlemekte olduğu siyasetten ötürü yakın bir tehdit olarak görmüştür. Bismarck Almanya'nın güvencesi altında Avusturya-Macaristan ikili monarşi ile Romanya arasında bir ittifak kurulmasını sağlamıştır. Zira daha önce de ifade edildiği gibi İngiltere ve Rusya'ya karşı duyulan güvensizliğin ve uluslararası güç dengesinin Romanya'yı Avusturya-Macaristan ile bir ittifak kurmasını zorunlu kıldığı görülmektedir. Romen devlet adamları Almanya'nın güvencesinde Avusturya-Macaristan ile yapılacak bir ittifakla Romanya'nın bağımsızlığını güvence altına alabileceklerini ve böylece Rusya'nın kendi içişlerine müdahale etmesinin önüne geçebileceklerini düşünmüşlerdir. Bunun dışında antlaşmanın imzalanmasını hızlandıran gelişme ise 1883 yazında Rusya'nın Bulgaristan ile bir ittifak ilişkisine girmesi olmuştur. Nitekim bu gelişme Avusturya-Macaristan'ı Rusya'ya karşı Romanya'yı bir set olarak kullanabilecekleri düşüncesine sevk etmiştir. Böylece yeni bağımsızlığını elde etmiş olan Romanya, Avusturya-Macaristan ile yapacağı Almanya destekli bir antlaşma ile uluslararası konumunu güçlendirme imkânına sahip olmuştur¹⁹ (Oldson, 1977, s. 290).

Sonuç

Romanya'nın bağımsızlığı sonrası Osmanlı Devleti nezdine atadığı ilk elçi Dumitru Brătianu ile ilgili Osmanlı arşivlerinde bulunan kısıtlı sayıdaki belge incelendiğinde ilk göze çarpan Brătianu tarafından Romanya ile Osmanlı Devleti arasında güçlü bir dostluk ilişkisi kurulmasının ve iki devlet arasında tam bir ittifakın vücut bulmasının kuvvetle arzu edildiği hususudur. Nitekim klasik güç dengesi sisteminin bozulmaya başladığı ve yeni ittifak ilişkilerinin kurulduğu değişken uluslararası ortam göz önünde bulundurulduğunda bir diplomat olarak Brătianu'nun iki devlet arasında bir ittifakın

¹⁹ Bismarck'ın bağımsız bir Romanya'nın doğudaki meselelerde önemli bir rol oynayabileceğini düşünmüştür. Bismarck'ın Avusturya-Macaristan'a yardım etmek ve ikili monarşiyi bir başka deyişle Avusturya-Macaristan'ı birliğini sağlamak amacıyla Romanya'nın coğrafi konumunu kullanmak istediği görülmektedir. Gerçekten de Bismarck'ın Romanya'yı Avusturya-Macaristan'ın Balkanlar'daki pozisyonu sağlamlaştırmak amacıyla bir manivela olarak kullanmayı amaçladığı görülmektedir. Bismarck, Romanya'nın Merkezi Devletler'e (*Central Powers*) iltihakının bu devletlerin doğudaki savunma açığını kapatmasında yardımcı olacağını düşünmüştür. Bununla birlikte Bismarck 1881 senesinde yenilenmiş olan Üç İmparator Ligi'nin (*Dreikaiserbündnis*) Balkanlar'daki Avusturya-Rusya sürtüşmesinin önüne geçemeyeceğini de farkında olmakla beraber böyle bir ittifak sisteminin bu sürtüşmeyi maskeleyebileceğini ve güç mücadelesinde Merkezi Devletler'e daha iyi bir pozisyon sağlayacağını da düşünmüştür. Bismarck, Avusturya ile Romanya arasında bir antlaşma tesis etmeyi 1880 senesinin başlarında düşünmüştür. Nitekim Bismarck 20 Mayıs 1880 tarihinde Prens Carol'a Romanya'nın stratejik konumuyla ilgili bir mektup yazmıştır. Ciddi anlamda bir antlaşma oluşturma teşebbüsünün 1883 senesinde başladığı görülmektedir. Aynı senenin Ağustos ayında Prens Carol Viyana ve Berlin'i ziyaret etmiştir. Bismarck bu ziyaretten istifade etmek amacıyla Romanya Başbakanı Ion C. Brătianu'yu muhtemel ilişkiler ile ilgili olarak 7 Eylül'de bir toplantıya çağırıştır. Görüşmelerde Başbakan Brătianu böyle bir ittifaka olumlu baktıklarını bununla beraber Avusturya-Macaristan ile Romanya arasında aşılması gereken bazı önemli sorumlular olduğunu da belirtmiştir. Bunlar arasında Tuna üzerindeki gemi seyrişefer sorunu ile Transilvanya'da yaşayan Romenlere yönelik yaşanan sorun bulunmaktaydı. Bu sorunların dışında Romanya'nın doğu sınırlarını Dnyester Nehri'ne kadar genişletmek istediği ve Başbakan Ion C. Brătianu'nun Merkezi Devletler ile Romanya arasında gerçekleştirilecek bir antlaşmanın savunma ağırlıklı ve pasif bir antlaşma değil bilakis daha etkin koşulları ihtiva eden bir antlaşma olmasını istediği görülmektedir. Bununla birlikte Bismarck bu tür koşulları ihtiva eden bir antlaşmanın Merkezi Devletler ile Rusya arasında bir savaşa sebep olmasından çekindiği ve bu duruma sıcak bakmadığı görülmektedir. Nitekim Kayzer I. Wilhelm de antlaşma da Rusya'nın adının geçmesini istememiştir. Netice itibarıyla Avusturya-Macaristan ile Romanya arasında 30 Ekim 1883 tarihinde Viyana'da savunmaya yönelik bir ittifak antlaşması imzalanmıştır (Oldson, 1977, ss. 290-293).

kurulmasını istemesinin son derece doğal ve akılcı olduğu ifade edilebilir. Bir başka deyişle “düşmanımın düşmanı dostumdur” anlayışından hareketle hem Osmanlı Devleti hem de Romanya için gerçek tehditin Rusya olduğu ve iki ülkenin yaklaşmasının doğal ve akılcı bir siyaset olacağı ifade edilebilir. Zira bu noktada bağımsızlığın hemen sonrasında Ocak 1879 senesinde Musurus ve Safvet paşalar ile Prens I. Carol ve Dışişleri Bakanı Ion Cămpineanu arasında yapılan gayri resmi görüşmede Romanya'nın Osmanlı Devleti'nden destek istediği görülmektedir. Bir devlet politikası olarak Osmanlı Devleti ile bir ittifak zemininin yaratılmak istenmesi sebebiyle Prens Carol tarafından Brătianu'nun fevkalade murahhas elçi olarak gönderilmiş olduğu sonucuna varılabilir.

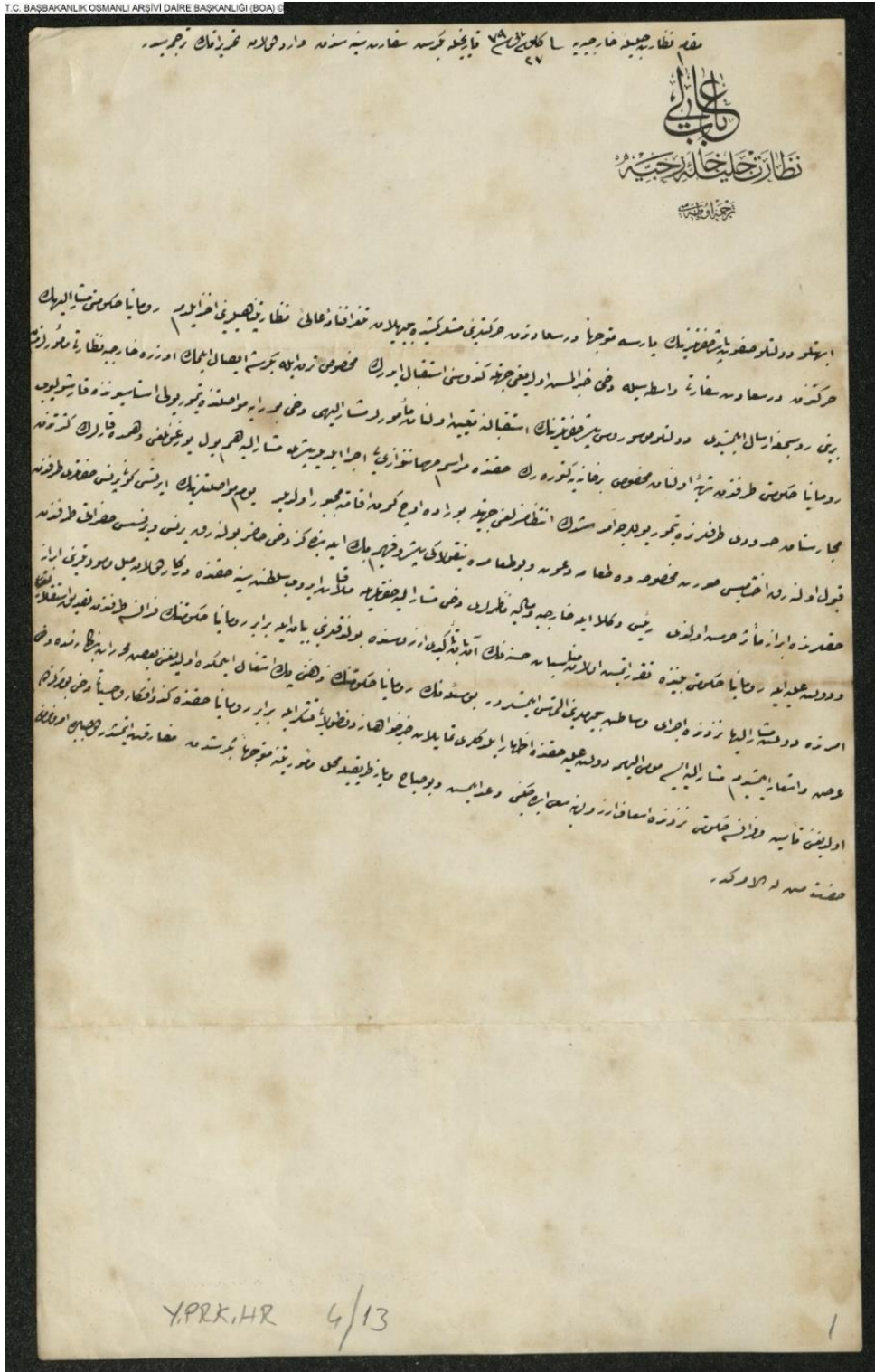
Osmanlı arşiv belgeleri incelendiğinde müşahede edilen ikinci hususun ise Brătianu'nun görev yaptığı süre boyunca Osmanlı Devleti'nin şan ve şerefine hassasiyetle dikkat etmesidir. Bir başka deyişle Brătianu'nun Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarına halel getirecek davranışlardan özellikle çekindiği görülmektedir. Nitekim Brătianu'nun memleketine döndükten sonra Osmanlı Devleti nezdinde icra ettiği görev dolayısıyla kendisine makamına uygun olacak şekilde birinci derece bir nişan takdim edildiği görülmektedir.

Kaynakça

- Bart, I., (2015). *Hungary & The Hungarians Keywords A Concise Dictionary Of Facts And Beliefs, Customs, Usage and Myths.* (Çev.) Judith Sollosy, Corvina Books, Budapeşte.
- Çetin, N., (2019). İttifak Devletlerinin Romanya'yı Lojistik Bakımdan Paylaşım Planı ve Projeleri, Yay. Haz. Duygu Türker Çelik, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı.* Cilt-1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Davies, N., (2011). *Avrupa Tarihi.* (Çev.) Burcu Çığman vd., 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Demeny, L., ve & Cernovodeanu, P., (1980) Relatiile Politice ale Angliei cu Moldova, Tara Romaneasca Transilvania in secolele XVI-XVIII [The Political Relations of England with Moldavia, Wallachia, and Transylvania from the Sixteenth to Eighteenth Centuries]. *Military Affairs*, Vol. 44, No. 4, Review by Gerald J. Babango.
- Hitchens K., (1990). *The Romanians 1774-1866.* Clarendon Press, Oxford.
- Hitchins, K., (2014). *A Concise History of Romania.* Cambridge University Press, Cambridge.
- Hobsbawm, E., (2000). *Devrim Çağı 1789-1848,* (Çev.) Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara.
- Jelavich, B., (2009). *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar.* Cilt-1, 5. Baskı, (Çev.) İhsan Durdu vd., Küre Yayınları, İstanbul.
- Jianu A., (2011). *A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and Political Exile 1840-1859.* Balkan Studies Library, No. 3. Brill, Leiden.
- Jorga N., (2017). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1451-1538,* II. Cilt. (Çev.) Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Karal, E. Z., (1995). *Osmanlı Tarihi.* Cilt-VIII, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karasu, C., (2006). *Bağımsızlıktan Birinci Dünya Savaşına Romanya, Balkanlar El Kitabı.* Cilt-1 Tarih, (Der.) Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ, Karadeniz Araştırmaları Merkezi ve Vadi Yayınları, Ankara.
- Köksal, O., (2016). Elçiye Zeval Olmaz; Osmanlı Devleti'nin Romanya'da Diplomatik Misyon Tesisi ve Örgütü (1878-1900). (Yay. Haz.) Duygu Türker Çelik, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve*

- Günümüz Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı*. Cilt-1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Matiuta, C. (2014). Romanian Diaspora in the Middle 19th Century and its View on Modernization. *Studii Europene*, (1), 93-100.
- Oldson, O. W., (1977). Bismarck Looks East: The Austro-Romanian Treaty of 1883. *Il Politico*, Sayı 42, No. 2.
- Pitcher, D. E., (2019). Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası. (Çev.) Bahar Tırnakçı, 5. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Pop, I. A. ve& Bolovan I., (2009). *Istoria ilustrată a României*. Istoria ilustrată a României, Bükreş.
- Roberts, J. M., (2015). *Avrupa Tarihi*, (Çev.) Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Sönmezoğlu, F., (2014). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. 6. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, T., (2002). Sultan Abdülmecid ve Abdülaziz. *Türkler Ansiklopedisi*. Cilt-12, (ed.) Hasan Celâl Güzel vd., *Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA HR.SYS.57-17
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA HR.TO.374-130-12
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.277-16995-12
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.278-17006-12
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA I.HR.284-17702-12
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.EŞA.2-16
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.HR.4-13-12
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri BOA Y.PRK.TŞF.1-22
- Torrey, E. G., (1992). Romania in the First World War: The Years of Engagement 1916-1918. *The International History Review*, Sayı 14:3.

EK-0: Safvet ve Kostaki Musurus Paşalar ile Prens Carol ve Câmpineanu Arasında Gerçekleşen Gayrı Resmi Görüşmeyi Gösteren Belge

Y.PRK.HR.00004.00013.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARŞIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

مقام نقدر جلیلہ خارجہ اور کانوٹیٹیجی نارنجیہ لکڑیہ سفارہ سید سندھ وار داؤد کھریاں ہر جہت سے

نظارہ علیہ
نظارہ علیہ
نظارہ علیہ

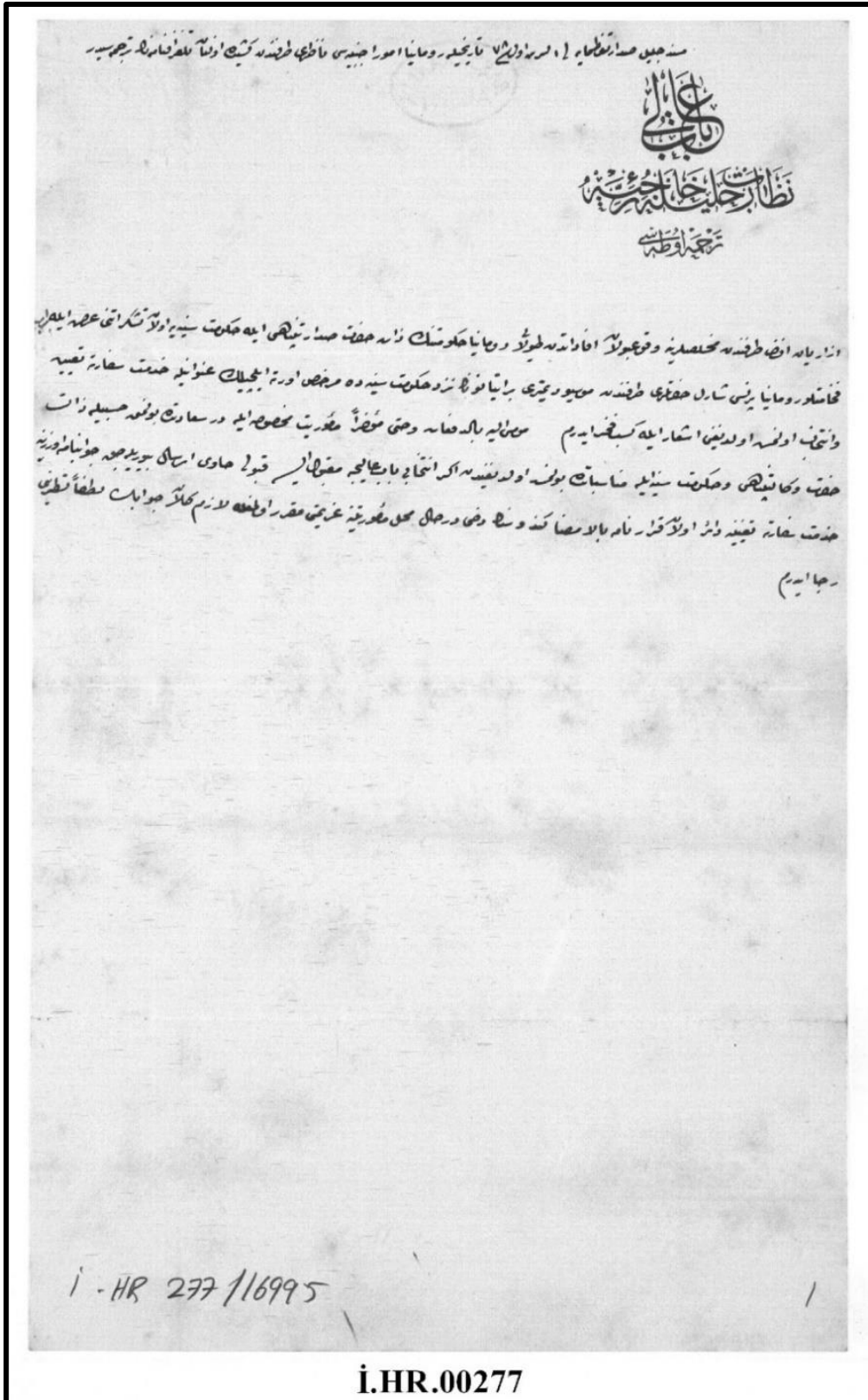
موزوروس پاشا حضرتی فوندرہ یہ موجبات شہادت کے تحت مواجہت ایتمے زانا بوز اور کچھ جی رو مایا حکومتیہ معلوم اولغہ خارجہ
بارکاتی و صاحبہ مدیری و شہرانی طرفینہ موقوفہ استقبال اولدوقدہ صدہ سیر کید و باسمنی قیدایتیرسد و رین دکلائی زبانه کتھریہ
بورسویب خارجہ ناطریہ کورسہ و بارز صکرہ ناطر مویلیہ دخی کندوسہ اعادہ و ریتہ ایتمے موسوقا مینیہ آنولید مالہ ناطری پاشای
شالیہ مملکت احوال بریقہ سنی بط و تمہید ایدرک امارتک استقلالی دول غریبہ تصدیقہ ایدر ملک امرندہ موسوقا مینیہ براتیانویہ
توزیع اولسانہ مغربی انکشرہ دخی زونده ترویج المینی رجا المیہ اولدوقدندہ شالیہ سلطنتیہ ناک امارتہ صوبہ و دستا و والہامہ دہ
اجری مناسبہ اجماع عزم قویسدہ بولینغی تأمیدہ ایدندہ صکرہ مغور مویلیہ ابراک و طیفنی تربیل ایچیدہ بالذاتہ استعمال نفوذ ایدجہتی و عدلیتہ
رین حضرتی کندوسید کورساک استقلہ اجناسی شالیہ ابراک نزدیک کتھریہ بولاقہ صورتہ غیر کتھریہ و قیو بولینغی جرتہ شالیہ رفاقت
ایتمم کندوسی برین حضرتی طرفندہ پاک کوزل قبول اولدوقدہ ایچ مملکت بیغ مناسبہ دستا ناک ناسنی کورہ امرتہ باید اولسانہ
ازویہ جوایا زانہ صفتہ ناطریہ ایلم حکومت سید لریہ اعل و از و لای رو مایا حکومتک از و سہ تمہیل مؤفوق الیقینی کندوقدندہ ایچیدہ تأمیدہ
ایچ بیجہتی سویلمہ و فروسی کون و یاغ و یارس طریقہ کل مغوریتہ کات از و رہ بوراند حکمتا ایتمے اولیای امر و زینہ حضرتہ صہ اولدوقد

Y.PRK.HR 4/13

2

Y.PRK.HR.00004.00013.002

EK-1: Brătianu'nun Elçi Olarak Atandığını Gösteren Belge

4

عظمتی
اقسم حضرت

درمانیا حکومت چندین نرد سلطنت سینه ده خدمت سفارت اور بر اچھک عنوانی موبود تھکہ بریا نوبک انخاب اونکہ اور بندہ بو انخاب نوبک اولین
 حالک موقع مائرتہ اعانی مھربونین افاج نہ وار حکومت سارا ایل امور اجیتہ نف رتا طرفہ افانہ برافندہ نک تجوس فاعلمہ وقیمم اونکہ
 وسرالیہ اولکسہ مائرتہ بو طرفہ کلایب بوکرہ دھن ورو دھن دیورہ ہماہم ماوکانہ مھول شرفہ ناہیمہ نظرا انعام ہال اولانہ ذاتہ اولویہ کنوسہ
 خد خواہانہ ہونکہ لایلہ موافقہ ارسلانہ حکمت سیاہ خدمتہ اجہاری سورینین حالک موبن اپک بالخصوبہ قبول ہلہ حقن عادی نصیہ سیکتہ جانبد
 ستہ دلایب جویاے نظر اولہ حقن سیاہ تھکہ ساورک تھم فونہ اقسیم اولکہ

۲

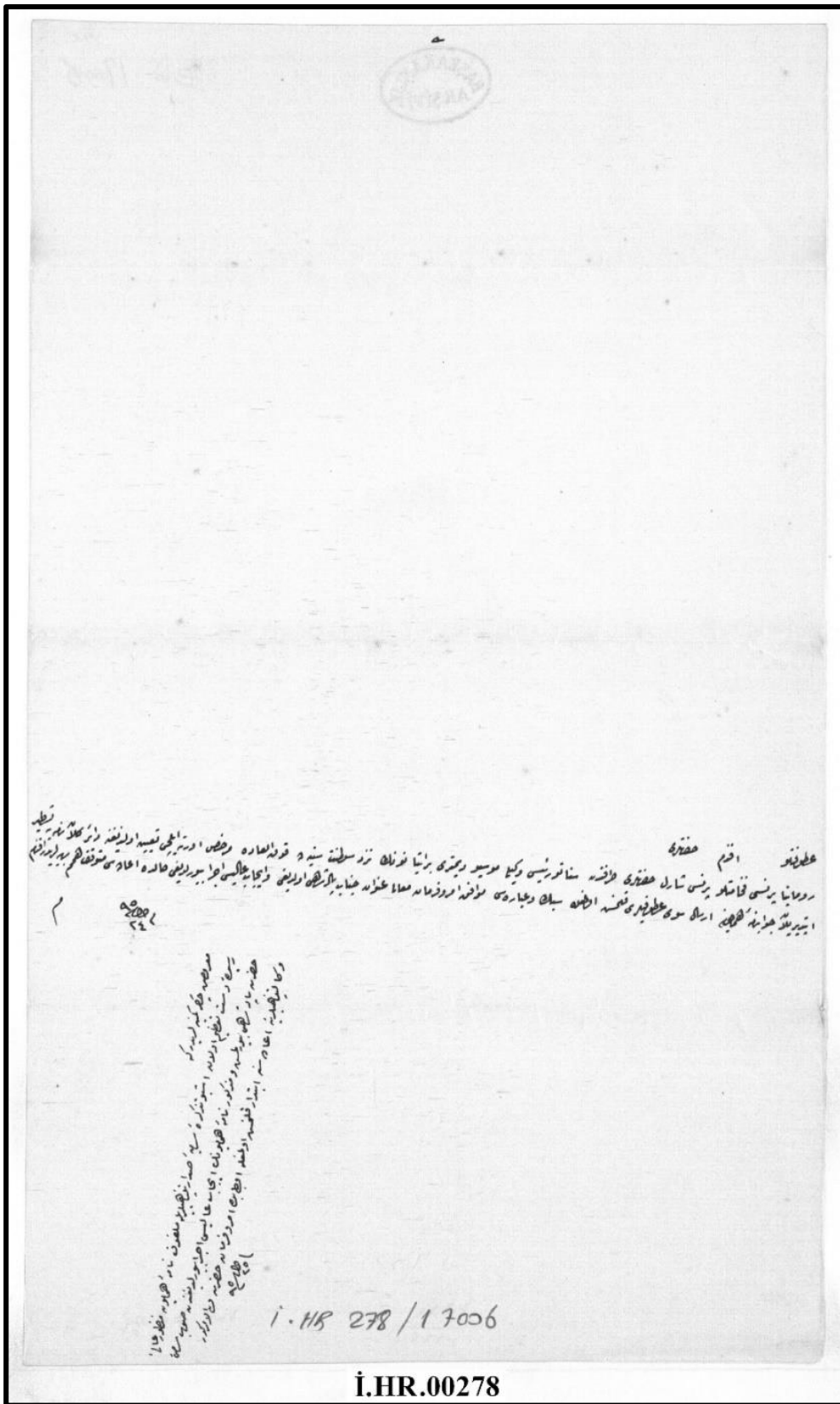
۱-HR 277/16995

2

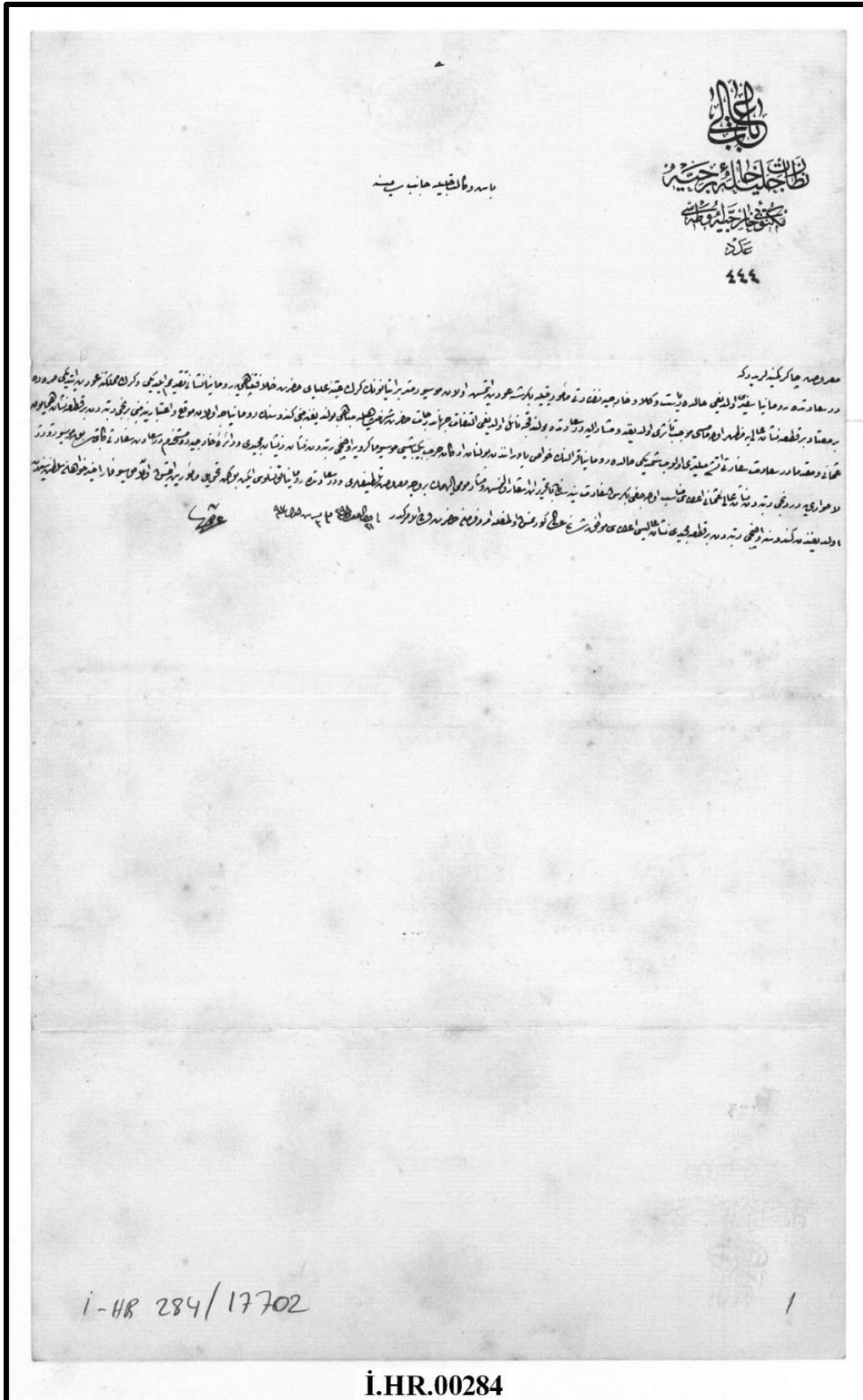
I.HR.00277

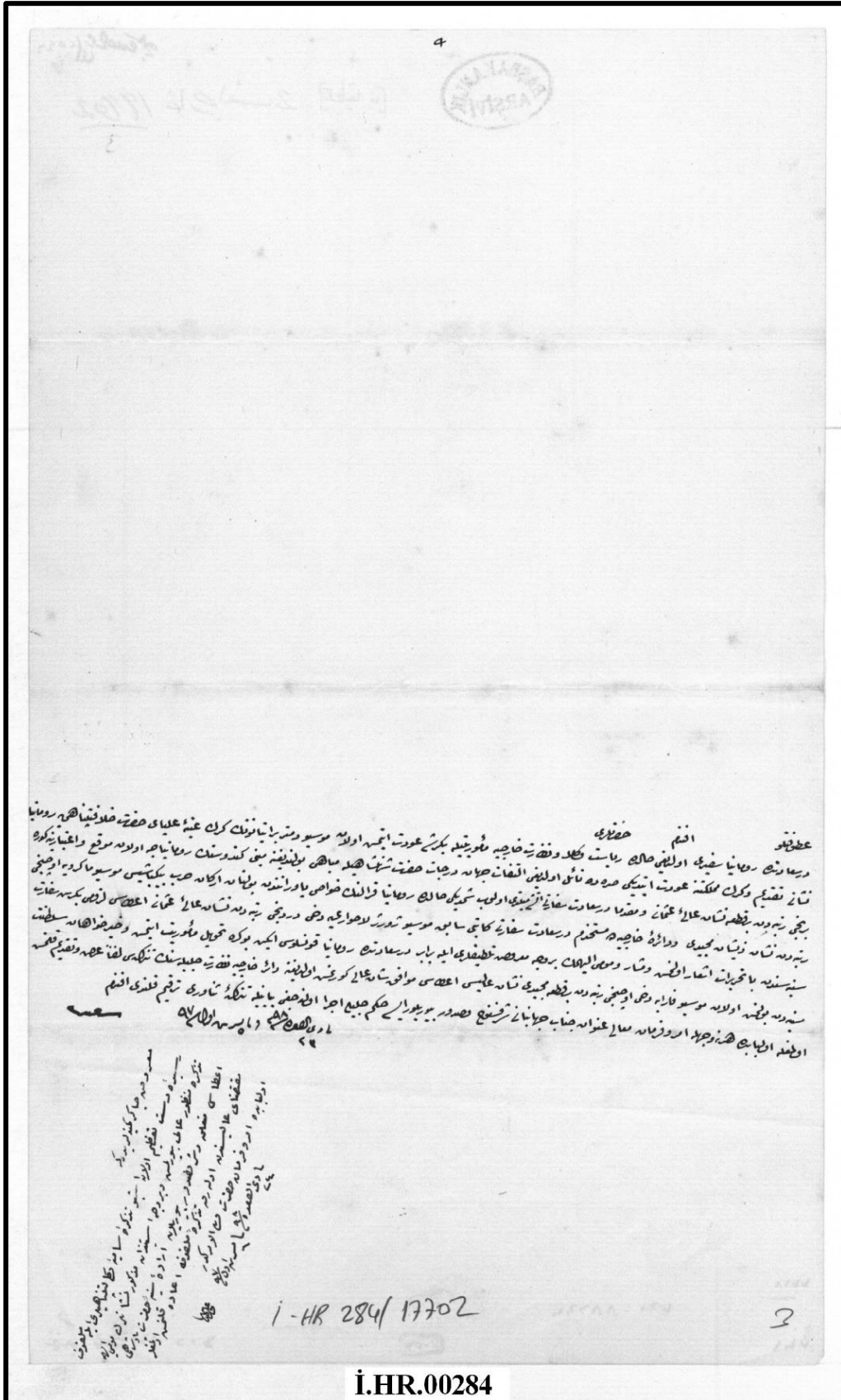
عدالت اقصا دربارہ اعادہ فرستہ اولہ اور ہماہم
 اردو سہ ماہی خانہ شکرہ عظیمہ اور ہماہم شکرہ عظیمہ
 عدالت نظامت شکرہ خانہ شکرہ عظیمہ اور ہماہم شکرہ عظیمہ
 شکرہ عظیمہ حلقہ باریشہ پورہ و بیچیا شکرہ عظیمہ
 سیکرٹریہ نظامت شکرہ عظیمہ اور ہماہم شکرہ عظیمہ
 مہتمم شکرہ عظیمہ اور ہماہم شکرہ عظیمہ

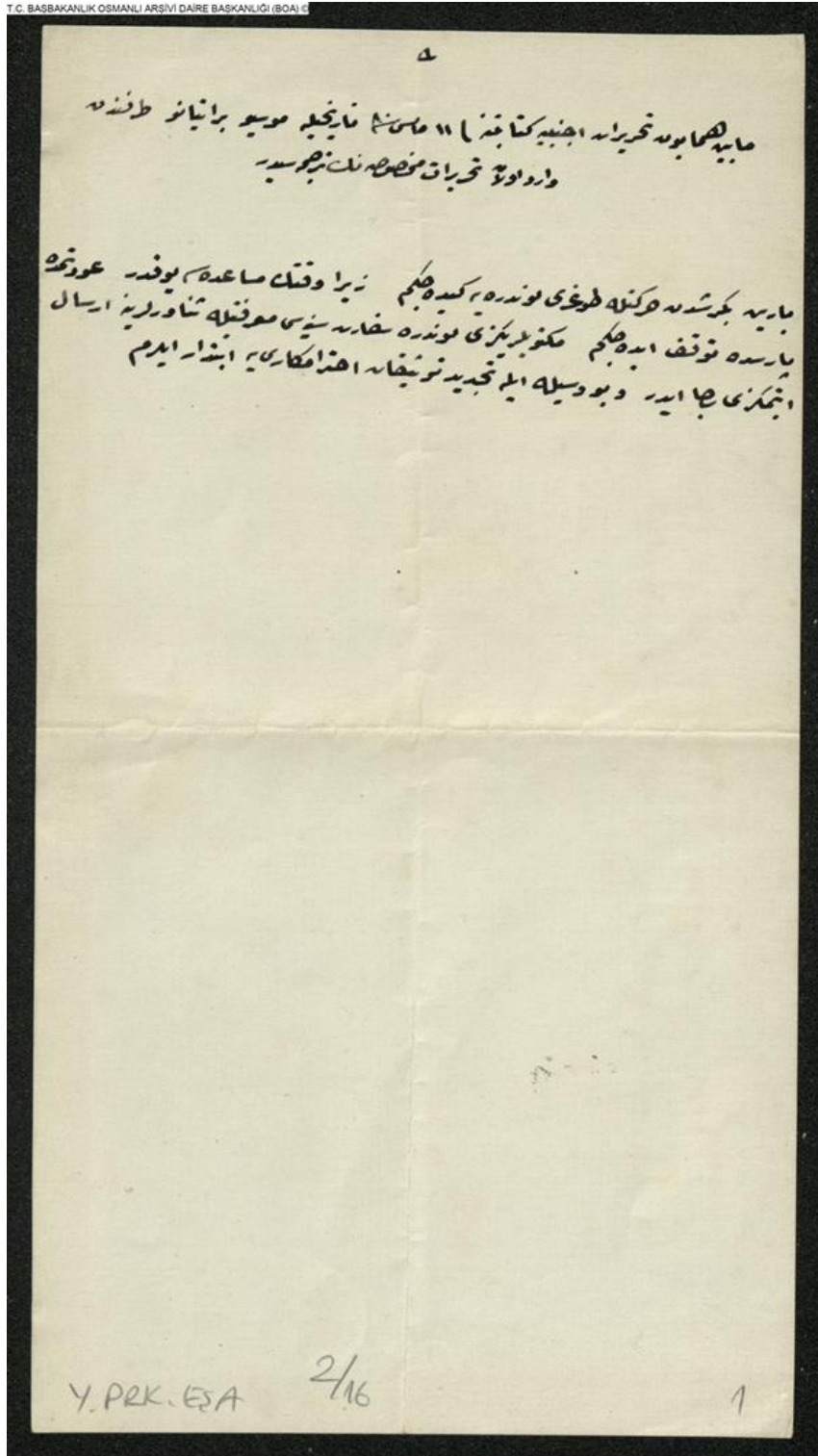
EK-2: Brătianu'nun Fevkalade Murahhas Orta Elçi Olarak Tayin Edildiğini Gösteren Başka Bir Belge

EK-3: Brătianu'ya Nişan Takdimi Edildiğini Gösteren Belge

EK-4: Brătianu'nun Londra'dan Mabeyn-İ Hümayuna Yazdığı Yazının Tercümesini Gösteren Belge

Y.PRK.EŞA.00002.00016.001

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

۵

ما بیده لکھاپورہ تحریر شدہ اجنبیہ کتابچہ ۱۷۱ ماسنیم تاریخچہ ہوندرہ دہ ہولناہہ و سعادت
رومانیا سفیری موسیو براتیانو پونڈنہ وار در اولاً تحریر شدہ موضع نیک زہر سید۔

دوہ اشکام ہوزیم موصلت ایلیم بواضتم نرسہ طریضہ و سعادتہ متولاً کرتہ ایدہ جہک
اولادہ موسیو غوشہ ایلیم کوریشہ رک استعمال نصوت مسلکی انخانہ ایتیمس و شانہ
و حقوقہ حکمرانی جناب بارشالہی ینعل اولہ بیلہ جہک نوابہ انخانہ ندہ توفی واجتباب
ایلمی لزومنی کندوسہ توصیہ و اثبات ایلیم کندوسی ایسہ افارارہ و افعہ می تقدیر و نصیب
ایلمی

موزوروسی یاساید رضی کوروم مسالہ و سعادتہ بر فضیلتہ ماشیدی و کلام قارتہ می
بر اقدم و کلامی مسالہ ہم ایلیم مکرراً کوریشہ حکیم و اثبات ۴ سیاہتم فائدہ رده های
اولیہ اولہ جہد۔

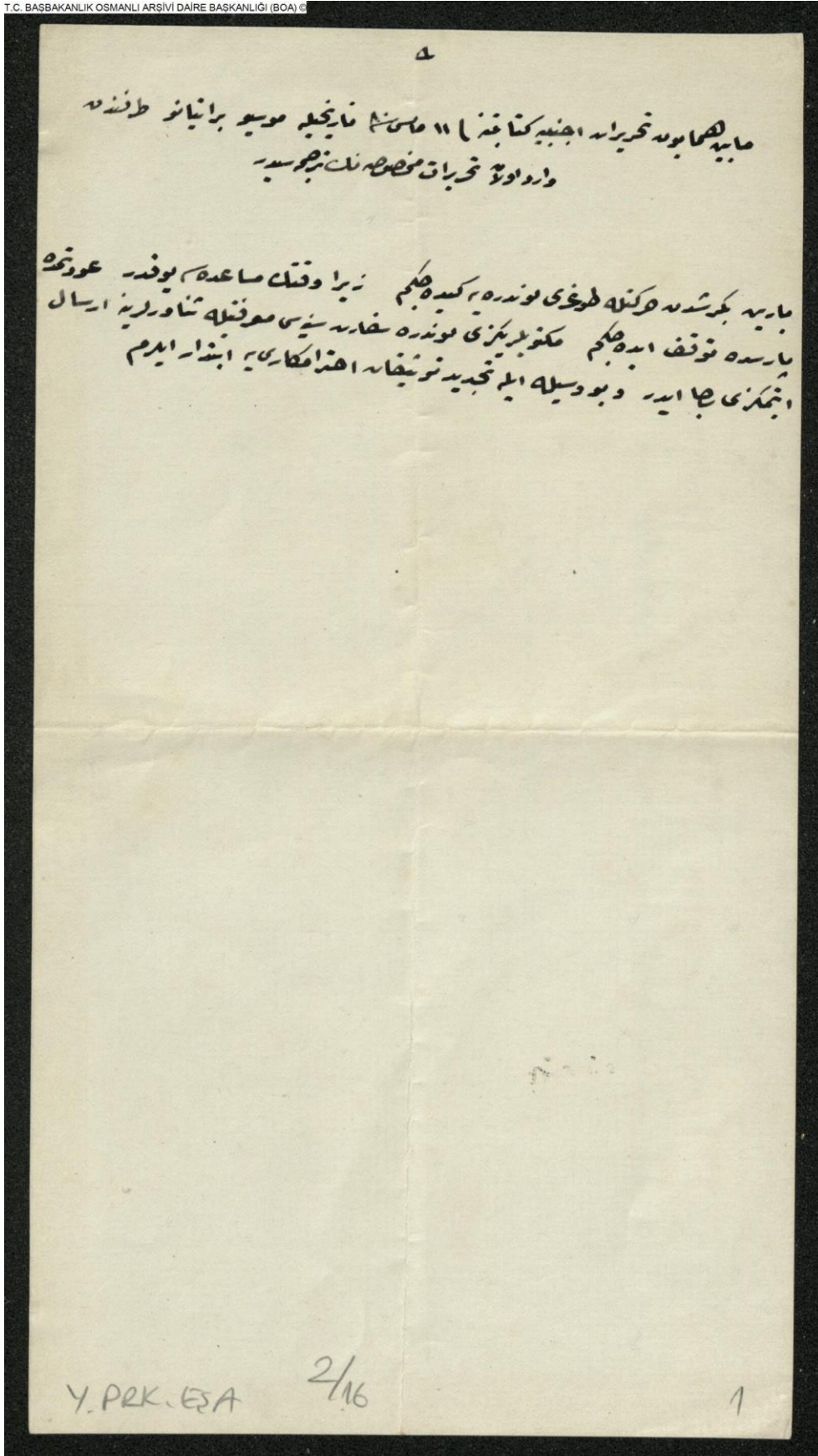
Y.PRK.EŞA

2/16

2

Y.PRK.EŞA.00002.00016.002

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

Y.PRK.EŞA.00002.00016.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA) ©

5

ما بیده لکما بویه تحیرانه اجنبیه کتایفه ۱۷۱ ماسیم قاریخیم کوندره ده بولنامه دیجات
رومانیا خیری موسو براتیانو طرفنده وارر اولای تحیرانه مخصوصه نک زجر سیدر

رویه اهتک بورایم مواصلت ایلدم بواقتم زینسه طریضله دیجاته متولاً حرکت ابره جلت
اولاده موسو غوشه ایله کورپش رک اشغول خلوت سلکلی انجاز ایتیمس و شاه
و حقوق حکمرانی جناب پادشاهیه یخل اوله بیله جلت ندر ایدر اتخا زنده توفی واجتباب
ایلمسی زومنی کندوسه توصیه و اثبات ایلدم کندوسی ایسه افاده واقعه می تقدیر و نصیب
ایلمدی

موزوروسی پاشا پرض کوردم ضار الیه دیجاتنده برضیه الماشیدی و کلام قاترمی
بر اقدم و کلامی ضار الیه ایله مکرراً کورپش حکم و انشا اله سیاهتم فائده ده ده فانی
اولسه اوله جفدر

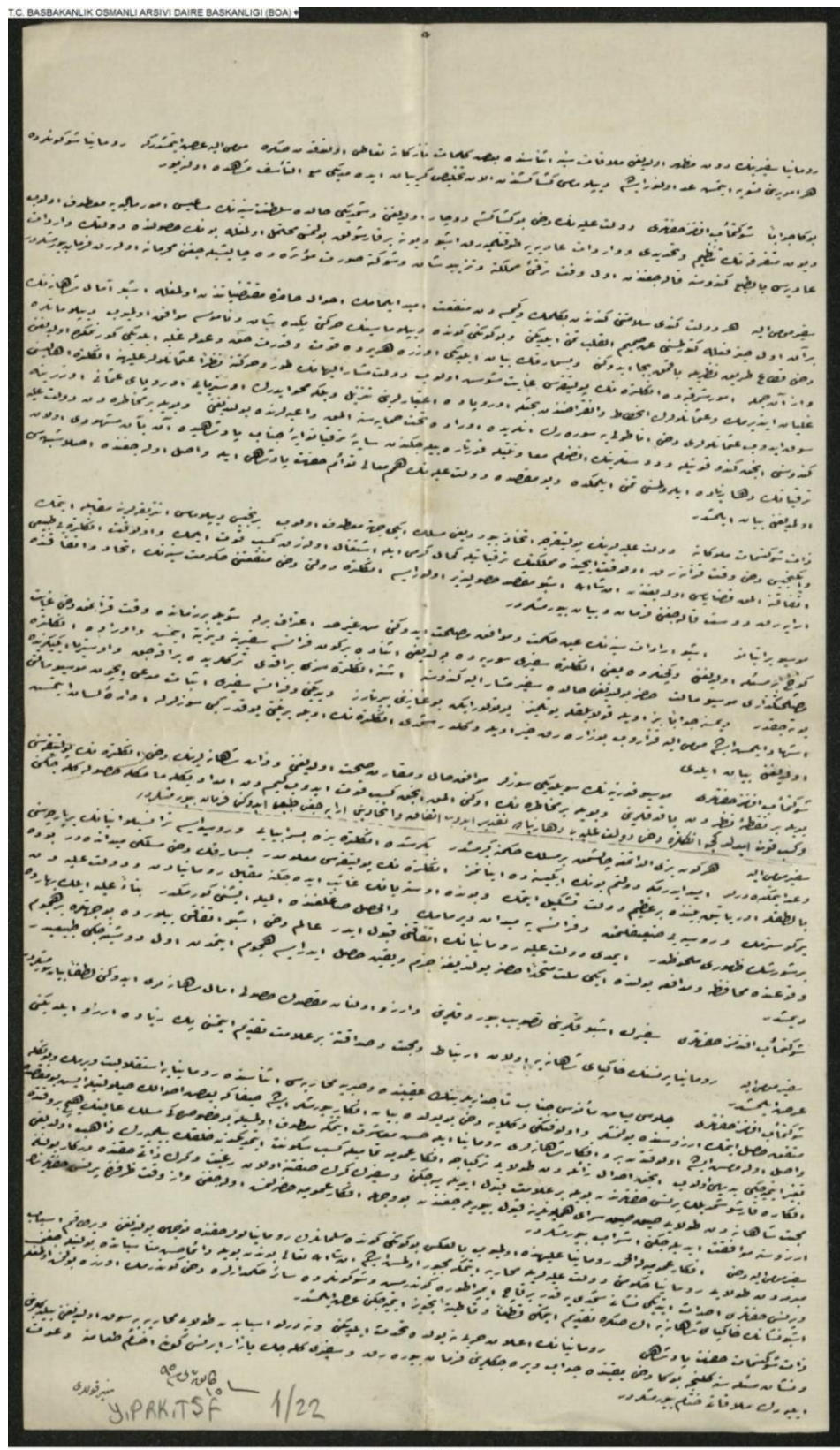
Y.PRK.EŞA

2/16

2

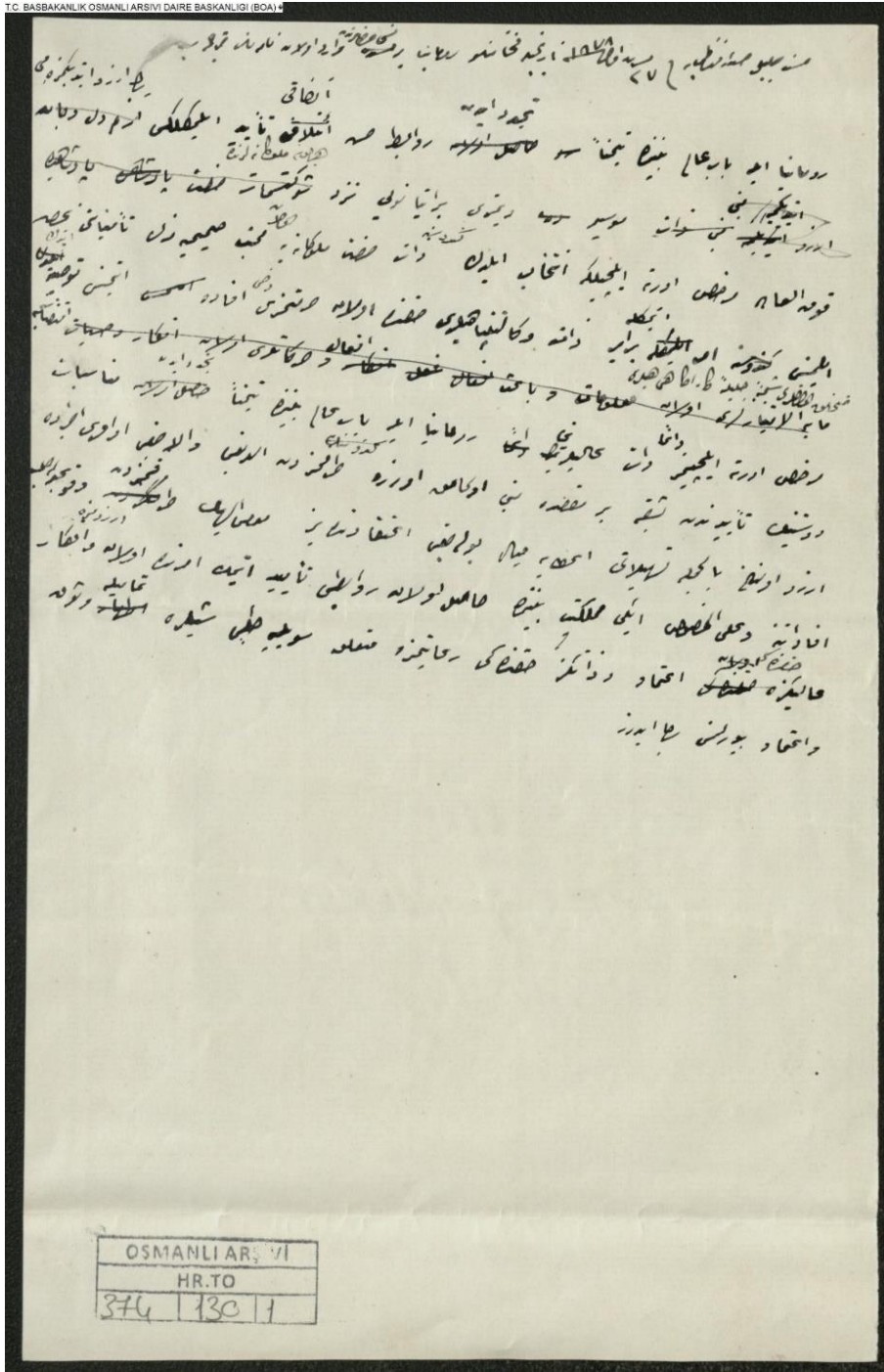
Y.PRK.EŞA.00002.00016.002

EK-5: Brătianu ile Padişahın 27 Ocak 1880 Tarihli Görüşmesini Gösteren Belge

Y.PRK.TŞF.00001.00022.001

EK-6: Brătianu'nun Elçi Atanmasına Dair Prens Carol'un Mektup ve Nutkunu Gösteren Belge

HR.TO.00374.00130.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

چینش ایچینده حقه بد کلمه
مه اول ۱۸۵۸ ایچینده قیامور لایحه برنده واردار اولور نه اولور تورکجه

بعد الاقاس چینا تجدد ایسه
مؤلفدن بیک چینا چلصل روابط قدیمه دوست و لهه سلسله تانییر ایچینده ایله ارز انجیکه
بن موسو دیمیک برتیا نوبه نزد معالوفده هایدیمه خونداهه رفیق اولور ایچین تیبیه ایسم
سلی ایچ او همان زاتیه س و مانوریه سانه خن رین ایفا س کورد ارسله
صید مانوریه صوبان رفا مه صوزمه ایفا ایچ هیلما ایچ سیه یوقدر تورکجه
کارنایات نایب لار کیمه نایز اولمده ایتمق اولور بولونم قوتک طری حله ایچ
کجه ایچ کیم سیده و خصصه رنه فاشه و مودت خیر نصیه خطبه وار اولور
احسن ایچ بیک تانیات تمایله و توره واحتماد بولرسن ربنا ادرم

OSMANLI ARŞIVI		
HR.TO		
376	130	2

HR.TO.00374.00130.002

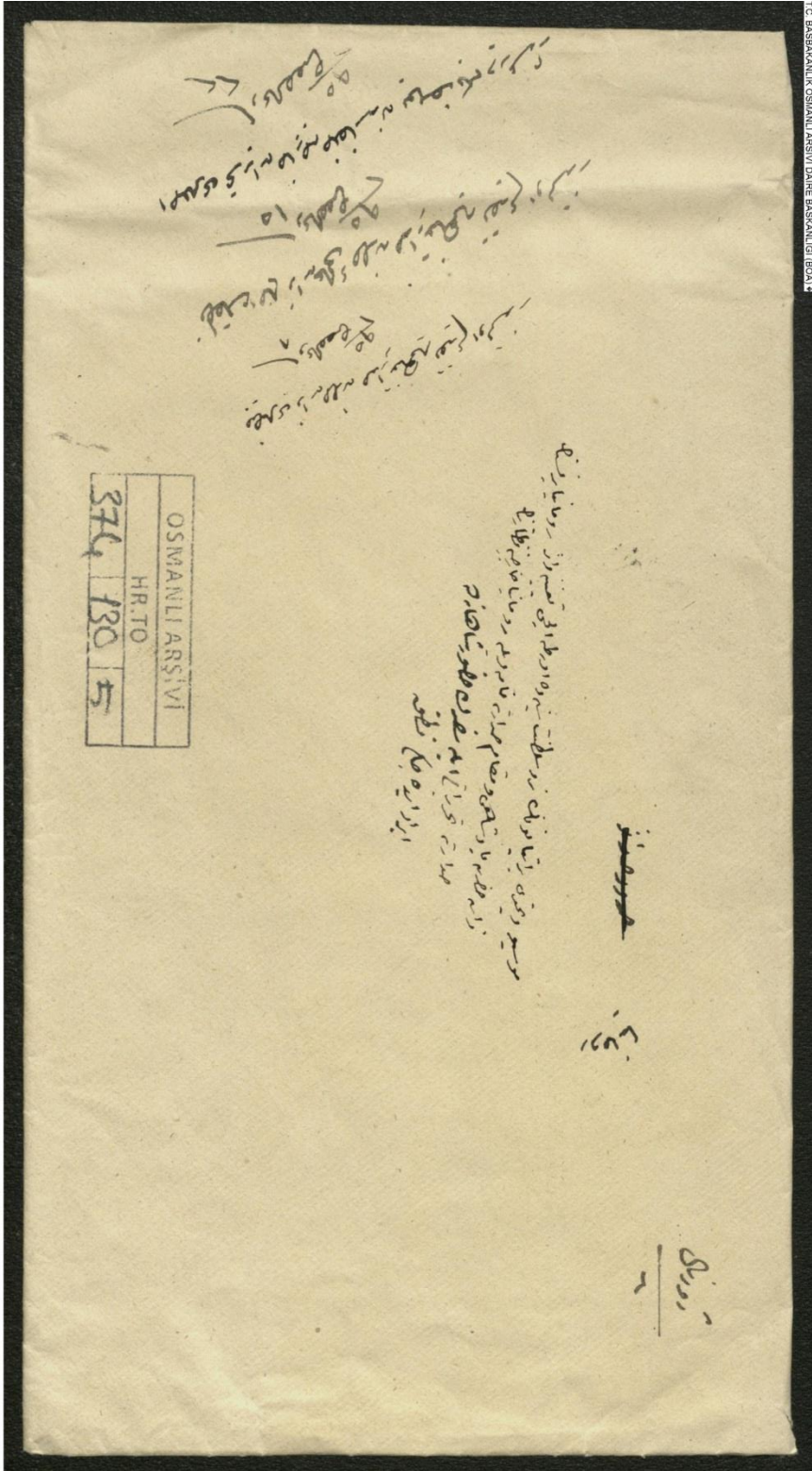
T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

تفصیلاً مکتوباً
 درمابایا سفیری وطنه ایزار از بنده نطقه پاره ای

تجویر مکتوبه فحاشه درمابایا یونس حضرتید بنده زین نزد همایونیته فوج الامام
 رفیع اورده ایچکه تقبیل ایچکزه وثر یازد قلمی نامی طرز استن مدکانه لرزه
 تویبع ایوب کتبت ایلم سفیری یونینقیم درمابایان نا فعیل در بنده حیدر خانیه
 منافع بینیم تینما مقبوع اولاده اتحاد وانه خدمت انیکه معینید هرمن
 ایچ حکم اولامه تظان ایلی مکتبه ترقی مساحتخان بنده لرزه دین مع
 خاصه مع رتبه سعادت انین میر از رفیق ایچینیم که تجویع مکتوبه درکه
 درمابایا اولامه در رتبه سعادت درمابایا اولامه غایت در ستانه در خاتمه ناطانه
 مناسات حاصل اولکن دایک حاکمت نیش بر اتقاده ناطک وجود یونس
 بد ایزو انیک درک نیجه محمد صالح املا در دعوات خدمتم و اشنا بر نطقه
 در کسور درک
 حیدره قیته سلطان اولامه یونس سفیری یونینقیم
 سرف تدریسات مکاره نایات مدکانه رفیق توشه ملای اولامه اولامه اولامه
 در حقیقت اولامه یونس قریه در خدمت مندر اینه اولامه جاکریم لیکنه بورنجه
 اولامه یونس تظان ناطه در عهد مکتوبه کر نیار تریاید ایلم عمر اولامه
 تاجانه ری مکتبه ایچکیم تینات کالده حیدره یک قبیل بورنجه ایچم

OSMANLI ARŞIVI		
HE.TD		
374	130	4

HR.TO.00374.00130.004

HR. TO.00374.00130.005

EK-7: İngiltere ile Rusya'nın Avrupa'nın Paylaşılması Amacıyla Gizli Diplomasi Yürüttüklerini Gösteren Belge

